

L'ASGUILANDO

Les músiques, les cançons i les tradicions del Nadal alcoià

Joel Garcia

«El que el naixement
cantar manarà
tindrà ditxa ací
i la glòria allà.»
(«A la font les xiques».
Romanç de Nadal)

Les festes de Nadal són, per excel·lència, festes per a passar amb la família. A tots, el Nadal ens impulsa a retornar a les nostres arrels, a aquest àmbit familiar del qual sovint ens trobem distanciat per les complicacions i rutines que ens imposa el quefer diari.

La família extensa, i algun amic o veí, es troba sempre al voltant de la taula de Nadal, parada amb les pautes que mana la tradició, per a viure moments d'afectes

i d'intimitat compartida que ens vinculen novament a les nostres arrels i ens carreguen d'energies abans de tornar a la bullícia i les presses de cada dia.

És en aquest context on varen sorgir i on es mantenen vives tot un conjunt de melodies i lletres que configuren una part molt important del nostre bagatge col·lectiu: les nadesles o nadaletes, un conjunt de sons populars que aconseguen que es reproduïssa a la ment de qui els escolta la imatge, no d'un concert nadalenc, sinó la dels sopars de Nadal d'anys enrere que tots recordem de la infantesa o que coneixem per les vivències narrades pels nostres majors.

La música popular nadalenca és un dels capítols més rics, melòdicament parlant, de la tradició musical valenciana. Existeix una gran quantitat i varietat de nadesles, distribuïdes per tota la geografia de la nostra comunitat, que no fan sinó evidenciar-nos, una vegada més, el caràcter joiós i festiu dels pobles que es troben a la vora de la Mediterrània.

Aquestes melodies senzilles i espontànies són fruit de generacions i generacions de valencians en general i d'alcoians en particular, que mentre compartien alegries i satisfaccions en l'entorn familiar varen construir un patrimoni que cal preservar i revaloritzar per tal d'evitar la seua substitució per nadesles comercials i forànies, pròpies del consumisme de la nostra societat actual.

Són un important conjunt de música popular que és interpretat amb tota una sèrie d'instruments característics de la nostra cultura i que també cal potenciar. Es tracta de la bandúrria, el llaüt, la guitarra i el guitarró —anomenats cordòfons—; el pandero, la pandereta i la pandorga o simbomba —anomenats membranòfons—, i la canya badada, el cànter amb l'espardenya, el garbell, la guitarra de canya, els ferrets, la botella d'anís o de mistela —anomenats idiòfons.

A la comarca de l'Alcoià podem trobar una considerable riquesa en l'àmbit de la música popular de Nadal. Tot un patrimoni musical que cal preservar i potenciar. L'existència d'aquesta riquesa i varietat de nadesles se'n presenta prou lògica si pensem que Alcoi és el bressol d'unes tradicions molt característiques del Nadal.

Els xiquets i xiquetes, vestits amb indumentària tradicional, són els protagonistes de l'acte de les Pastorettes que se celebra a Alcoi el primer diumenge de l'any.

A Alcoi es viu d'una manera molt especial el temps de Nadal, una època de l'any en la qual tenen lloc algunes de les fites més destacades del patrimoni popular de la ciutat com són: el Betlem del Tirisiti i el conjunt d'actes festius conformat per les Pastorettes, el Ban Reial i la Cavalcada dels Reis.

El Betlem del Tirisiti és un dels protagonistes indiscutibles i fonamentals del Nadal alcoià. Es tracta d'un betlem molt particular en el qual les figuretes que l'habiten estan dotades de vida, parlen i es menegen seguint un guió i una escenografia que ha estat establerta, a poc a poc, per la tradició. És una representació de titelles de carril —les figures tenen una vareta a la part de baix que permet moure-les per baix de l'escenari al llarg d'unes obertures amb forma de carril. Els seus orígens es remunten a la dècada de 1870-1880, data en la qual existien, segons la documentació conservada, tres betlems d'aquest tipus: el del «Tio Sarguero», el de Pepe «el Culleroter» i el de José Esteve Carbonell. Tots tres es plantaven en barrancs a diferents llocs de la ciutat.

Cal esmentar que al Betlem del Tirisiti, i açò configura una de les seues característiques més importants, es barreja la història sagrada amb anècdotes, personatges i fets de l'Alcoi del segle XIX —hi apareixen un torero alcoià, anomenat Clásico; les festes de Moros i Cristians, etc. El seu personatge principal és Tirisiti, l'amo de la posada, que porta una barretina roja i que dona nom al betlem. Per a fer-lo parlar, el narrador es col·loca als llavis una llengüeta especial que li dona un to de veu molt peculiar. Degut a aquesta llengüeta, quan Tirisiti bonega a la seua dona Tereseta en veure-la festejar amb el capellà, Tereseta sona Tirisiti. D'ací deriva el curiós nom d'aquest betlem, únic i tremendament popular.

La Cavalcada dels Reis és, del conjunt d'actes festius que es desenvolupen a Alcoi en temps de Nadal, l'element principal. Aquesta cavalcada d'Alcoi és la més antiga

GRUP DE DANSES CARRASCAL

El Ban Reial i la Cavalcada són actes principals de les celebracions festives del Nadal alcoià en els quals destaquen especialment les burretes, amb les quals l'Ambaixador de Ses Majestats arreplega les cartes dels infants, i els patges, que són els encarregats de pujar amb les escales de fusta els regals dels infants als balcons.

d'Espanya i els seus començaments es troben documentats ja l'any 1885. Se celebra la nit del dia 5 de gener i configura la nit màgica i il·lusionada en la qual els xiquets i xiquetes alcoians veuen baixar pels carrers principals de la ciutat els màgics personatges dels Reis d'Orient, encarregats de fer realitat tants somnis i esperances.

Es tracta d'una cavalcada de gran sabor popular i tradicional. En ella, els Reis són encarnats per personatges anònims, i d'ella s'ha mantés allunyat el consumisme i el món comercial dels gran magatzems, a diferència d'allò que ocorre a altres ciutats. Una particularitat d'aquesta cavalcada és el fet que el rei negre no és Baltasar, com és normal en altres llocs, sinó Gaspar.

En aquest acte de la cavalcada destaquen, especialment, unes figures molt volgudes pels alcoians i alcoianes. Són els anomenats patges, personatges de color, vestits de negre i amb una brillant faixa roja, que puguen, amb escales de fusta,

tots els regals demanats pels infants a les cases ubicades en el transcurs de la cavalcada.

Les Pastorettes se celebren a Alcoi el primer diumenge de l'any i representen l'adoració dels pastors a Jesús, una tradició que es troba ja documentada el 1889. Es tracta d'una desfilada infantil on els xiquets i xiquetes fan servir indumentària popular, canten i ballen nades i músiques tradicionals.

El Ban Reial se celebra el dia 4 de gener i representa l'arribada a la ciutat de l'Ambaixador de Ses Majestats, que ve a anunciar l'arribada, el dia següent, dels Reis d'Orient i a arreplegar, amb unes bústies col·locades als lloms d'unes burretes, les cartes farcides d'il·lusions dels infants alcoians. Aquest acte apareix documentat per primera vegada l'any 1923. L'any 1993 va ser acceptada la idea del Grup de Danses Carrascal d'Alcoi d'incloure a l'acte del Ban un conjunt d'elements populars que el temps i la calor del públic han demostrat encertats.

Un d'aquests elements és «El pregó del Tio Piam», que va aparèixer al Ban l'any 1996 i vol ser un homenatge a un personatge popular alcoià de finals del segle XIX que pot ser considerat el «creador» del Ban Reial. El Tio Piam va ser el primer que va anunciar a Alcoi l'arribada dels Reis d'Orient i el primer Ambaixador de Ses Majestats. Aquest anunci formava part d'una broma que el Tio Piam gastava als xiquets i xiquetes d'Alcoi que consistia a anunciar-los l'arribada dels Reis cada vegada per una de les diferents portes de la ciutat: la d'Alacant, la de Cocentaina, etc. Cadascun dels anuncis suposava el desplaçament de la comitiva infantil al lloc indicat per veure l'arribada dels màgics personatges reials.

Per tal de rememorar el Tio Piam va ser compostat un pregó, seguint el que és una altra tradició característica del nostre patrimoni musical popular i que ve configurada pels recitatius. Aquests es troben a mig camí entre el parlar i el cantar, entre l'entonació del llenguatge i la melodia del cant. Els recitatius (pregons i bans) tenen, per una part, el caràcter instintiu i involuntari de l'entonació d'una frase, que en aquests casos s'exa-

gera i, per l'altra, la presència d'una cadència melòdica més o menys dibuixada. Aquest pregó s'acompanya amb la interpretació amb dolçaines i tabals de la melodia del Pregó de la veïna localitat de Tibi.

Avisats pel pregó del Tio Piam els representants del poble alcoià, vestits amb indumentària tradicional, deixaran la seua feina per tal de dirigir-se a la Font Redona a rebre l'il·lustre visitant, que es disposa a anunciar l'arribada de Melcior, Gaspar i Baltasar a la ciutat. Una vegada rebut l'Ambaixador, i afegits al poble els personatges més característics del Betlem del Tirisiti (Serenó, Capellà, Mone-sillo, Beates, Tirisiti, Tereseta, la Guapeta i l'Agüelo), aquesta comitiva popular l'acompanya pels carrers d'Alcoi fent sonar les seues veus i els seus instruments populars i de banda (Música Nova). S'interpreten les nadaletes «Pastorets i Pastorettes / La llet calenteta», «A la run, run» i també «Ja vénen els Reis». Aquestes dues últimes melodies són ballades pel Grup de Danses Carrascal. La melodia de «Ja vénen els Reis» i els passos corresponen al Fandango de la ciutat del torró, Xixona. Aquest ball popular presenta unes lletres nadalenques

escrites per Francisco González per a l'ocasió.

A una ciutat on la saviesa popular ha creat exemples tan brillants de cultura tradicional com aquests que acabem d'esmentar era quasi precís que una riquesa en l'àmbit de la música popular les acompanyara.

A nivell general podem dir que no hi ha unes característiques musicals comunes i fixes a les nadales alcoianes o, en general, a les valencianes. No obstant això, sí que podem parlar de l'existència d'algunes melodies mare que es diversifiquen per diferents indrets de la nostra geografia. Aquest és el cas de moltes de les melodies més populars que es conserven a la zona d'Alcoi com a peces principals del patrimoni cultural i que són presents, amb variants més o menys importants, a diferents pobles localitzats als voltants de les serres que configuren la Foia d'Alcoi.

Exemple paradigmàtic d'aquestes melodies mare és, sens dubte, la nadala «Pastorets i pastorettes», molt coneguda per aquestes terres, que presenta una gran quantitat de lletres conservades, essent la majoria d'elles de caràcter profà i altament popular.

GRUP DE DANCES CARRASCAL

El Pregó del Tio Piam va aparèixer al Ban Reial l'any 1996 de la mà del Grup de Danses Carrascal d'Alcoi i vol ser un homenatge a aquest personatge popular alcoià que pot ser considerat el primer Ambaixador de Ses Majestats.

GRUP DE DANSES CARRASCAL

El Betlem del Tirisiti és, possiblement, l'element més peculiar del Nadal alcoià. A la imatge es poden contemplar les figuretes antigues del Betlem tal i com varen ser mostrades a l'exposició «El Betlem: una tradició popular», organitzada pel Grup de Danses Carrascal l'any 1994-95.

Pastorets i pastoretetes
feu-me llenya que tinc fred.
No me la feu d'argelagues
feume-la de romeret.

Pastorets i pastoretetes
on aneu tan de matí.
Allà amunt a ca mon pare
a beure un tragueta de vi.

L'establiment de l'origen primer d'alguna d'aquestes melodies és absurd. La música popular no té fronteres definides. Aquest aspecte li és consubstancial. La seua permeabilitat a influències pròximes deriva del seu caràcter creatiu, espontani i obert, que sempre ha facilitat l'enriquiment amb estils i recursos de pobles o terres veïnes.

Moltes d'aquestes melodies d'origen popular han estat posteriorment harmonitzades i reelaborades per compositors alcoians per tal de ser interpretades com a peces de concert. Aquest és el cas del «Tríptic Nadalenc», d'Amando Blanquer Ponsoda, compost per a quatre veus mixtes en 1969 i després adaptat per a quintet de vent en 1985 i per a cor i orquestra en 1988. En ell s'inclouen les nadesles «Pastoret on vas?», «A Betlem me'n vull anar» i «Feu-me llenya» —que podríem considerar una derivació de la melodia mare de «Pastorets i pastoretetes».

Un altre exemple el configura Juan Bautista Carbonell Pastor que, sens dubte, devia ser un apassionat de la música popular que recollia i harmonitzava tant nadesles com cançons de batre, una predilecció pel món popular en la qual segurament l'influiria el seu mestre de composició, el franciscà fra Vicent Pérez-Jorge, que va fer també alguna harmonització de nadesles d'aquesta zona.

En altres ocasions les melodies populars varen ser incloses en composicions d'autor amb la finalitat d'aconseguir un sabor popular. Aquest és el cas de la nadesla «Esta nit és bona nit», que ens apareix en la composició que en 1917 Camilo Pérez Monllor va dedicar a la Societat «El Panerot», creadora de la Cavalcada de Reis a Alcoi, i que du per nom «L'entrà dels Reis», interpretada tots els anys en la desfilada de Les Pastoretetes per la banda La Primitiva d'Alcoi.

També pot donar-se el cas invers, és a dir, una nadesla d'origen culte, creada a àmbits cortesans o religiosos, bé esglésies, bé convents o monestirs, com el «Villancet de Nadal», inclòs en el *Cançoner* del Duc de Calàbria de 1556, i anomenat «E la don don». Aquesta poesia nadesla culta, amb el pas del temps, va ser assimilada per la tradi-

ció oral després de patir un procés de popularització que va produir variacions en la melodia i en les lletres, normalment simplificacions musicals o substitucions en el llenguatge per tal de fer-lo més pròxim a la realitat de la gent que la cantava. Exemple d'açò podria ser la nadesla «Davall d'una penyeta», que presenta un llenguatge que ens remet a àmbits no populars sinó cultes amb paraules com «donzella, Infant Diví...» o expressions en llatí.

Cal destacar, dins d'aquesta música nadesla, les anomenades cançons d'asguilando. Aquestes nadesles eren interpretades per colles de xiquets o de majors que, la vespra de Nadal o uns dies abans, recorrien els carrers de porta en porta per a demanar donatius, originalment en espècie, que els permeteren passar millor les festes, és a dir, que enriqueixen la taula de Nadal amb una major quantitat i qualitat de viandes. Per a interpretar-les feien servir algun instrument de corda i, principalment, percussió popular com la pandorga, la canya badada, el cànter amb l'espardenya, etc. A Alcoi podríem considerar cançons d'aquest tipus «L'Asguilando», «Camina Maria» i «A la run, run».

Les lletres d'aquestes cançons solien ser molt variades i s'estruc-

turaven, normalment, en quatre moments: la petició, l'espera i les gràcies o l'amenaça. La lletreta que iniciava la cançó era la de la petició i es conserva en «L'Asguilando» i en «A la run, run», havent desaparegut en «Camina Maria»:

Done'm l'asguilando
si me'l té que donar,
i en esta cistella
me'l té que posar.

Aquí venimos cantando
a la senyora Maria,
que mos done l'asguilando
més que siga una sardina.

Després anaven les lletretes de l'espera, que podien ser d'insistència en la petició o fer referència a altres temes nadalencs o a la vida social alcoiana i, en alguns casos, presentaven un to humorístic o reivindicatiu. L'espera podia fer-se més o menys llarga afegint lletretes, tot depenent de la insistència de la quadrilla.

Done-me-lo prompte
que me'n tinc que anar
a Missa maitines
i a Missa del gall.

Estes Festes de Nadal
són festes de menjar bé,
tot s'ho mengem els ricots
a la salut dels pobrets.

Quan s'aconseguia el donatiu, la colla expressava l'agraïment amb una lletreta determinada abans de dirigir-se a una altra casa per començar novament la petició:

Passen bones festes,
Festes de Nadal,
bones pilotetes
i un conill ben gran.

Quan els amos de la casa no havien accedit a la petició i la porta no s'havia obert, la colla abans d'anar-se'n interpretava una última lletreta amb un to d'amenaça i que tenia per finalitat bé fer un últim intent o bé acomiadar-se de mala manera d'una casa tan ronyosa:

Done'm l'asguilando,
señora por Dios,
que si no me'l dona
jo li amusse el gos.

Senyorets i senyorettes,
doneu-mos la voluntat,
que si no mos donen res
els farem dolor de cap.

La nadala «Xoc, xocorroc» no pot ser considerada pròpiament una cançó d'asguilando, però sí que podem relacionar-la amb aquesta tradició tan nostra. En la lletra ens apareixen pràcticament totes les viandes que una quadrilla podia obtenir quan demanava l'asguilando: figues seques, anous, castanyes, bellotes, olives, mel, arrop..., però convertides en ofrenes que uns suposats pastorets, que són qui canten la nadala, van a dur a Jesús. D'aquesta nadala es poden trobar diferents versions, que solen presentar variacions en l'expressió que li dona títol: «Xoc, xocorroc», «Tam, tapatam» o «Xac, xacarrac».

Una altra expressió molt curiosa de la nostra tradició musical és el romanç. En la parla col·loquial, l'expressió «fer romanços» ve a significar contar coses amb pèls i senyals allargant innecessàriament la història contada. Aquesta expressió és utilitzada despectivament, ja que la persona qualificada de romancera és considerada una persona pesada.

Realment, aquesta expressió i el seu adjectiu deriva de les característiques fonamentals de les expressions de la cultura popular que s'anomenen romanços i que podrien ser definides com històries cantades en vers, d'una extensió llarga i que solen tenir un caràcter molt narratiu, detallista i expressiu. Els versos normalment són heptasíl·labs, hexasíl·labs o pentasíl·labs i presenten una rima assonant als pars i lliure als senars.

L'origen d'aquestes històries cantades més acceptat és el que les fa derivar de les cançons de gesta

medievales, interpretades de poble en poble pels joglars, els cecs i altres tipus de viatgers, que amb aquesta feina aconseguien petits ingressos amb els donatius que rebien de la gent que els envoltava a les places dels pobles per gaudir d'unes històries que resultaven de gran interès en una època en la qual ells eren els mitjans de comunicació social per excel·lència.

Aquests romanços eren transmesos oralment, la qual cosa facilitava l'aparició de variants tant en la música amb què es cantaven com en la lletra que els configurava.

Davant la riquesa que presenten els romancers castellà i català, el romancer valencià ens presenta poca quantitat de romanços recopilats, que, a més a més, solen estar privats de fragments de la història que narren i presenten una gran quantitat de variants. És a dir, n'hi ha pocs i els que hi ha són fragmentats i, a més a més, molt versionats.

Cal destacar, doncs, la recopilació a Alcoi del romanç titulat «A la font les xiques», que presenta la curiositat de ser un romanç de Nadal. Aquest romanç, que narra una part de la història de la Sagrada Família, ens el va cantar Maria Ortolà Garcia quan tenia uns 75 anys d'edat, i segons ens va dir ella el va aprendre de sa mare. En ell es fa referència al naixement del Jesús, a l'adoració dels pastors i a la fugida a Egipte, la qual cosa ens fa pensar en la desaparició d'una part del romanç on es parlaria, lògicament, de l'adoració dels Reis.

Molt possiblement, aquests romanços religiosos serien emprats per l'Església com una manera, molt atractiva i amena, de facilitar el coneixement de la història sagrada a la gent il·litrada. Per tal d'acomplir amb la necessitat de detalls, de realitat i de proximitat que els romanços tenen, es faria servir la informació

PRIMERA NOTA Banda d'agitació Folk

EL MILLOR BALL FOLK
DEL PAÍS

6.000w de so i 18.000kw de llum
També en concert

Contacte:

Tel. 608 442 229

primera_nota@mx3.redestb.es

http://personal2.redestb.es/primera_nota

**Gestió d'assegurances col·lectives i personals
per a l'economia social**

COOPERATIVES

ONGS

ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL

ASSOCIACIONS

FUNDACIONS

AJUNTAMENTS...

**En l'economia social la persona és l'eix
de l'activitat econòmica**

Per a més informació:

ARC corredoria d'assegurances S.C.C.L.

Entença, 16-18, entresòl 6a.

08015 Barcelona

Telèfon: 93 425 06 88

Fax: 93 426 01 20

a/e: arccoop@pangea.org

www.arccoop.com

*Els instruments
populars són essencials
en la música nadalenca
alcoiana i entre ells cal
destacar, a més dels
instruments de corda,
el cànter amb
l'espardenya, la
pandorga, la canya
badada, la guitarra de
canya, el garbell, la
botella d'anís, etc.*

que sobre la infantesa del Jesús es troba als Apòcrifs i que es caracteritza, també, per presentar abundància de detalls anecdòtics i quotidians. La nadala «Davall d'una penyeta» podria estar configurada amb les restes conservades d'un d'aquests romanços de temàtica religiosa.

Molt entenedor per als alcoians resulta la part d'aquest romanç que conta la història del segador que enganya al rei Herodes per tal d'ajudar la Sagrada Família, i que pareix reflectir en paraules l'escena que s'inclou també en la representació del nostre Betlem del Tirisiti.

D'aquest romanç de Nadal hem pogut trobar, en la documentació consultada, una variant a Simat, que fou recopilada per Mª Teresa Oller l'any 1982 i porta per títol «A Betlem les xiques». Presenta una música diferent i uns versos que no són exactament iguals, però que recorden els del romanç alcoià en el seu contingut, si bé el de Simat se centra en la narració del naixement i l'adoració dels pastors i el d'Alcoi afegeix la fugida a Egipte.

Hi ha un altre conjunt de nades que presenten una estructu-

ra curiosa que pareix derivar d'altres tipus de melodies pròpies dels berenars de Pasqua, de les reunions d'amics, etc., i que podríem anomenar cançó-joc. És tracta de «Pastoret on vas?», «Barrabàs» i «A Betlem me'n vull anar». En totes elles, els qui canten al mateix temps juguen amb les paraules.

En la tant coneguda «Pastoret on vas?», el joc s'estableix mitjançant l'estructura simple de pregunta-resposta. En «Barrabàs», el joc es converteix en la tradicional lluita entre el bé i el mal, de la qual surt vencedor el bé. La veu que pren el nom d'aquest personatge bíblic i que representaria el mal s'encarrega de dur la contrària, de fer la punyeta, una i altra vegada, a la resta del grup —el bé—, posant sempre objeccions a tot allò que aquest darrer proposa fins que en l'últim oferiment el grup acaba convençant-lo gràcies al torró.

Cal destacar la semblança que es presenta entre la lletra d'aquesta nadala i la de l'anomenada «El rabadà», inclosa en el Cançonet Roviola de 1507, compilació dels textos nadalencs més antics que conservem en la nostra llengua i on s'inclouen alguns d'origen medieval.

El rabadà

—En Betlem me'n vull anar.
Vols venir, tu, rabadà?
Vols venir, tu, rabadà?

—Vull esmorzar.

—En Betlem esmorzarem
i a Jesús adorarem.

—Massa hi ha neu.

—Sabràs com aquesta nit
ha nat Jesús infinit.

—Qui t'ho ha dit?

—Un àngel que va volant,
pel mon ho va publicant.

—No serà tant!

Barrabàs

—Barrabàs si vols venir, (bis)
a Betlem se n'anirem. (bis)

—Jo primer vull esmorzar.

—A Betlem esmorzarem (bis)
i al Jesús adorarem. (bis)

—El camí està ple de neu.

—La calor la desfarà. (bis)
Tu portaràs la banqueta
per a sentar-se Sant Josep,

—Que estiga dret, que
jo també estic.

—Tu portaràs la barjola (bis)
i l'omplirem de torró. (bis)

—Això sí que m'agrada a mi.

En la nadala «A Betlem me'n vull anar», a mesura que va repetint-se la lletra, van afegint-se elements animats i inanimats productors de sons —el xiulitet, el pollet, etc.— i les onomatopeies corresponents a cadascun d'ells —xiu, xiu; piu, piu, etc.— per tal de conformar una seqüència que va allargant-se i que és cada vegada més difícil de pronunciar, tot amb la finalitat de provocar l'engany d'algun dels cantants i les risses que, com a conseqüència d'ell, s'havien de derivar.

Molt possiblement, totes aquestes nades-joc tindrien, originàriament, una llargària indefinida ja que aquestes serien fruit de la improvisació i de l'ocurrència dels qui estigueren cantant-jugant. Així, anirien afegint-se preguntes al pastoret en el cas de la primera nadala, propostes i objeccions en «Barrabàs», i elements i onomatopeies en «A Betlem me'n vull anar».

La nadala «Jo pense portar-li» presenta dues melodies, dues parts molt ben diferenciades rítmicament. Una primera part lenta, que en la seua estructura musical ens recorda considerablement la intimitat i la dolçor pròpia de les cançons de bressol que es fan servir per dormir els infants, mentre que la seua lletra presenta una temàtica pròpia d'una nadala. La intimitat, la calma i la serenitat d'aquesta primera part desapareix amb la força rítmica i el caràcter apegalós de la segona.

La nadala que du el nom d'un dels instruments més tradicionals del Nadal, la pandorga, mereix també un breu comentari. La paraula pandorga és, segons el *Diccionari Valencià-Català-Balear*, d'Alcover-Moll, un sinònim de simbomba, característic d'Alcoi, Cocentaina, Pego, Calp, Xàtiva, Lliria, el Pinós i Crevillent. Cal destacar el fet que la primera de les lletres d'aquesta nadala ens

descriu a la perfecció els elements que la conformen: un perol o una llanda de conserva amb un forat a la part de baix com a caixa de resonància, una pell de conill que, tensada, s'aplica a la boca del perol i que du nugada una canya que, en fregar-se amb la mà o un drap humit, produeix un so greu. El reclam era un xiulet metàl·lic que es feia servir en la cacera per imitar el cant de determinats pardals i que, com ens informa aquesta nadala i la tradició oral, podia soldar-se al forat de la pandorga per a obtenir un so agut i cridaner.

Com veieu, a la comarca de l'Alcoià es conserven un bon recull de nades que no fan sinó les delícies d'aquells a qui els agrada la música tradicional. Cal potenciar i reviscolar l'ús d'aquest patrimoni cultural nadalenc tan nostre. Hi ha col·lectius que ja estan fent-ho, com el Grup de Danses Carrascal d'Alcoi, que va editar l'any 1998 un CD on s'inclouen moltes de les nades que en aquest article hem comentat. No obstant, resta molta feina encara per fer. Animeu-vos i investigueu en l'àmbit de les nades. Hi trobareu un món farcit de riquesa melòdica i fareu poble.

BIBLIOGRAFIA

SEGUÍ, Salvador. *Cancionero musical de la provincia de Alicante*. València: Diputación de Alicante, 1974.

OLLER, M. Teresa. *Canciones y danzas de la Sierra Mariola*. València: Edicions Alfons el Magnànim (Quaderns de Música Folclòrica Valenciana, tom III).

TORRENT I CENTELLES, Vicent. *La música popular*. València: Edicions Alfons el Magnànim, 1990.

Valor Calatayud, Ernesto. *Cançonet alcoià*. Alcoi: Caja de Ahorros de Alicante y Murcia, 1980.

GARCIA, Joel; PLAZA, Joana; GONZÁLEZ, Paco. «Sobre la Festa de les Pastorettes», a Ciudad de Alcoy. Extra Nadal-Any Nou 1992.

ESPÍ VALDÉS, Adrián. *El Betlem del Tirisiti*. Alcoi: Llorens Librería, 1979.

GARCIA PÉREZ, Joel. «Músiques i Cançons de Nadal». Textos del CD *L'Asguilando: Cançons populars del Nadal alcoià*. Alcoi: Grup de Danses Carrascal d'Alcoi, 1998.

GARCIA PÉREZ, Joel. «El Betlem: una tradició popular» i «Música per a un Betlem». Textos de l'exposició *El Betlem: una tradició popular*. C.A.M. Desembre 1994 i gener 1995.

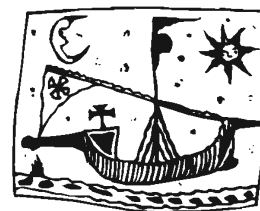
Carrutxa

Centre de Documentació

Biblioteca — Arxiu — Arxiu d'imatges — Fonoteca

Posa al teu abast materials sobre:

- oficis tradicionals
- festes popular i elements festius
- creences i religiositat popular
- música i instruments
- jocs tradicionals
- etc.

Obert de dilluns a divendres
de 18 h a 21 h

Pl. Mercadal, 16 1r
43201 Reus (Baix Camp)
Tel. 977 340 928
Correu-e: carrutxa@readyssoft.es
A/e: www.readyssoft.es/carrutxa